

Wyrok z dnia 25 czerwca 2003 r., III CKN 545/01

Umowne wyłączenie wspólności ustawowej w czasie trwania małżeństwa wyklucza powództwo przewidziane w art. 52 § 1 k.r.o., niezależne od tego, jakiego okresu lub oznaczenia daty dotyczy późniejsze żądanie zniesienia wspólności majątkowej.

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Marian Kocon

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Stanisława J. przeciwko Beacie J. o zniesienie małżeńskiej wspólności majątkowej, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 25 czerwca 2003 r. na rozprawie kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 24 stycznia 2001 r.

oddalił kasację.

Uzasadnienie

Oddalając zaskarżonym wyrokiem apelację powoda Stanisława J., Sąd Okręgowy przytoczył bezsporne ustalenia, z których wynika, że dnia 13 maja 1998 r. małżonkowie Stanisław J. i Beata J. zawarli umowę wyłączającą wspólność ustawową małżeńską majątku nabytego przez oboje lub jednego z nich po zawarciu tej umowy. Związek małżeński stron został rozwiązany przez rozwód wyrokiem z dnia 17 września 1999 r. Skoro strony dokonały wyboru drogi zniesienia wspólności, która od daty zawarcia umowy nie istnieje, to żadnemu z małżonków – zdaniem Sądu – nie przysługuje powództwo o zniesienie wspólności. Powód nie kwestionował ważności zawartej umowy majątkowej.

Kasację wniósł powód Stanisław J., zarzucając naruszenie art. 47 i 52 k.r.o. przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że umowne wyłączenie wspólności ustawowej w czasie trwania małżeństwa wyklucza późniejsze powództwo o zniesienie wspólności majątkowej z datą umowy wyłączającej

wspólność małżeńską. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku z przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oczywiste jest, że małżonkowie mogą w drodze umowy wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć oraz – w myśl przepisu art. 50 pkt 2 k.r.o. – ustalić udziały w majątku wspólnym w częściach nierównych na wypadek ustania wspólności. W wypadku umownego wyłączenia wspólności ustawowej kodeks rodzinny i opiekuńczy nie wymaga istnienia ważnych powodów (art. 52). Rozstrzygające znaczenie ustawa przywiązuje do zgodnej woli stron, w niczym przez ustawodawcę nie ograniczonej. Istota umowy majątkowej małżeńskiej polega na uregulowaniu majątkowych stosunków małżeńskich w drodze umowy w sposób odmienny od przyjętego w ustawie majątkowego ustroju małżeńskiego. W następstwie umowy wyłączającej wspólność majątkową małżeńską następuje eliminacja ustroju wspólności ustawowej.

Poza umownym wyłączeniem wspólności majątkowej kodeks rodzinny i opiekuńczy przewiduje ustanie tej wspólności w wypadkach śmierci, unieważnienia małżeństwa (art. 21), zniesienia jej wyrokiem (art. 52), ubezwłasnowolnienia jednego z małżonków (art. 53), rozwodu (art. 58 § 3) oraz separacji (art. 61⁵).

Uchwalona dnia 28 lutego 2003 r. ustawa – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535) wprowadziła doniosłe zmiany w zakresie wpływu ogłoszenia upadłości na stosunki majątkowe zachodzące między upadłym a jego małżonkiem. Stosownie do art. 124 ust. 1 tej ustawy, w razie ogłoszenia upadłości jednego z małżonków wspólność ustawowa między małżonkami ustaje z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości. Przepis ten stosuje się odpowiednio, gdy na podstawie umowy majątkowej małżeńskiej wspólność została ograniczona lub rozszerzona.

Z wyjątkiem przewidzianym w art. 47 k.r.o., w pozostałych wypadkach dla osiągnięcia skutku w postaci ustania wspólności majątkowej niezbędne jest wszczęcie postępowania sądowego, w wyniku którego dochodzi do ukształtowania stosunków majątkowych między małżonkami jako ustroju rozdzielności majątkowej. Zróżnicowany jest natomiast sposób powstania rozdzielności majątkowej oraz – obszernie omówiony w doktrynie i judykaturze – różny zakres jej skuteczności względem osób trzecich, w tym będących wierzycielami jednego z małżonków, uprawnionych do uzyskania zaspokojenia z majątku wspólnego (art. 41 k.r.o.). Umowa wyłączająca wspólność majątkową małżeńską w pełni eliminuje ustrój

wspólności ustawowej. Wspólność ta ustaje z chwilą zawarcia umowy lub z upływem późniejszego, oznaczonego przez strony terminu. Oczywiście jest, że strony nie mogą posłużyć się konstrukcją terminu końcowego do którego następuje wyłączenie wspólności ustawowej. Niedopuszczalne jest także okresowe wyłączenie wspólności. Umowa wyłączająca wspólność ustawową nie jest skuteczna co do wiarygodności powstałych przed jej zawarciem. O jej skuteczności wobec osób trzecich rozstrzyga art. 47 § 2 k.r.o. Zawierając dnia 13 maja 1998 r. umowę wyłączającą wspólność ustawową, małżonkowie Stanisław i Beata J. zrezygnowali z dalszych skutków zniesienia ustawowej wspólności majątkowej, przewidzianych w art. 52 § 1 k.r.o.

Kwestionując stanowisko Sądów obu instancji przez wysunięcie zarzutu naruszenia art. 47 i 52 k.r.o., skarżący pominął, że zasadnicze i powszechnie znane różnice między obu sposobami ustania wspólności ustawowej sprzeciwiają się uwzględnieniu tylko własnej sytuacji skarżącego, a także wynikających dla niego dolegliwości, a nawet obaw będących następstwem tak ukształtowanych przez niego stosunków majątkowych, lecz wymagają wskazania na doniosłe względy związane z pewnością obrotu prawno-gospodarczego, którego elementem jest ochrona osób trzecich.

Nie zachodzi zarzucane w kasacji naruszenie art. 47 i 52 k.r.o. Trafnie wskazano w literaturze przedmiotu, że nie można znosić tego co nie istnieje, chyba że zachodzi wyraźna ku temu podstawa prawna (art. 18 k.r.o.). Do umowy majątkowej stosuje się odpowiednie przepisy kodeksu cywilnego o czynnościach prawnych, w tym przepisy o wadach oświadczenia woli. W takim wypadku ocena ważności umowy majątkowej byłaby przesłanką rozstrzygnięcia o żądaniu zniesienia wspólności ustawowej (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1996 r., III CZP 54/96, OSNC 1996, nr 10, poz. 130). Skarżący, jak wynika z kasacji, nie podważa ważności tej umowy, dlatego nie wymaga badania stan świadomości stron tej umowy co do skutków wynikających z art. 47 § 2 k.r.o. i obowiązków notariusza w odniesieniu do udzielenia stronom niezbędnych wyjaśnień dotyczących dokonywanej czynności notarialnej (art. 80 § 3 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369).

Z powyższego wynika, że kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw i podlega oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.).

